

Csömöri Zay Károly gróf, császári és királyi kamarás, evangélikus egyházi főfelügyelő 1797. február 12-én született Sopronban.

Zay Imre gróf insurgens alezredes és báró Calisch Mária fia.

Az 1825. évi országgyűléstől kezdve minden alkalommal ott volt a főrangú ellenzék soraiban. A küzdelemben, melyet gróf Széchenyi István indított meg, mellette volt Zay is. Midőn Széchenyi később konzervatívabb irányban haladt, ellenfelek lettek és 1844. október 1-jén kemény összeütközés keletkezett közöttük a zsidó emancipáció kérdésében, és Zay már ekkor erősen sürgette a zsidók honpolgári jogosultságát. Szabadelvű eszméinek érdekében szóval és újságcikkekkel küzdött. Tekintélye igen nagy volt az országgyűlés előtt, aminek jele az is, hogy az 1847. évi nádorválasztásnál a négy jelölt egyike ő volt. Nyilvános hivatalt nem fogadott el, csak az evangélikus egyháznál viselte 1840-től a főfelügyelőséget.

1871. október 8-án hunyt el Bucsányban.

Cikkei a Pesti Hírlapban (1841. 21. sz. Néhány szó a Pesten felállítandó ref. főiskola ügyében, 36. sz. Általános nézetek Zalamegyének a vegyes házasságokbani felírása ügyében); az Uj Magyar Múzeumban (IV. 1854. Historiai forgácsok, V. 1855. A Garai-Zay-ház nemzékrendje); a Honban (1865. 223. sz. Egy pár szó a napi kérdéseinkhez); a Vasárnapi Ujságban (1866.); az Athenaeum Nagy Naptárában (1872. Zay-Ugróczi régi vár Trencsénben); Lója Károly névvel sokat írt a Hazánk és Külföldbe.

Munkái

Az uniói alválasztmánynak a magyarországi két protestáns felekezet egyesítése módjáról és eszközeiről. Kiadta. Pozsony, 1840.

Rede gehalten zu Pest am 10. Sept. 1840. bei der feierlichen Einführung desselben als General-Inspector sämmtlicher ev. Kirchen und Schulen A. C. im Königreich Ungarn. Aus dem Magyarischen übersetzt. Hely és év n.

Schreiben des General-Inspectors der evang. Kirchen und Schulen Augsb. Conf. in Ungarn, an die Professoren zu Leutschau. Leipzig, 1841.

Das Buch gehört dem Vaterlande. Leipzig, 1845. (Névtelenül.)

Die Ungarische Frage im wahren Lichte. Wien, 1864.

Forrás: Wikipédia

GRÓF ZAY KÁROLY (Vasárnapi Újság)

Csömöri és zay-ugróczy gróf Zay Károly családja a magyarok bejövételétől fogva mai napig virágzó nemzetség, melynek tagjai között sokan mind polgári, mind hadi erényekkel tündöklöttek. A honfoglaló nemzetségek egyike volt a Loja nemzetség, melynek vitézsége jutalmául az osztó vezérektől a pestmegyei Csömör (régén: Chemer) helység jutott. E nemzetségből származott egyenes férfi ágon a Zay-család. E nevet a XIII. század végén Péter (de genere Loja) nyerte, kinek az volt szokása, hogy roham alkalmával rendszeren nagy zajjal csapott az ellenségre.

A család régibb tagjai között egyike volt a kitűnőbbeknek chemeri Zay Ferencz (szül. 1498. † 1570.), ki a híres Gara-család utolsó ivadékát, Garay-Bánffy Lőrincz leányát, Borbálát vette feleségül s vele terjedelmes jószágokon kívül a Gara-család gazdag levéltárát is öröklötte, mely mai napig a család zay-ugróczy levéltárában épségben őriztetik. Zay Ferencz jeles katona volt, a híres Veráncz egri érsekkel a török udvarnál követi minőségben működött, majd zolnoki gróffá, az ország felső részei kapitányává s 1560-ban magyarországi örökös báróvá neveztetett s így a most létező családok között legrégebben bírja a hazai örökös mágnási címet. Ez időben nyerte Zay Ferencz I. Ferdinántól az ugróczy uradalmat is, és azóta e család „Zay-Ugrócz örökös ura” címmel él. Utódai között számos nagy érdemű hazafi nevét találjuk; neveik és rangjuk fényét mutatja az, hogy közülük többen a nádori méltóságra is ki voltak jelölve. – Végre 1830-ban báró Zay Imre cs. k. kamarás I. Ferencz király ő felsége által grófi címmel díszesítettetett. – Úgy látszik, e nemzetség a XVI. században érte el legnagyobb fényét, a midőn az első honfoglaláskor nyert s reá háramlott ősi birtokain kívül Magyarország 22 vármegyéjében elszórva feküdt nagy kiterjedésű jószágokkal bírt. Egy másik fő jellemvonása ez ős családnak az, hogy mindjárt a reformatio kezdetén fogadta el a protestáns vallást s ámbár időszakonként nemcsak háborgatást szenvedett, hanem a villongások idejében jószágainak legnagyobb részét is elvesztette - vallásában mindenkor állhatatosan megmaradt. A magyar evangélikusok egyházi és iskolai legelső főfelügyelője e családból való, báró Zay Péter volt, s az volt a legutóbbi időig annak unokája, gróf Zay Károly is, kinek érdemeiről bővebben akarunk szólni.

Gróf Zay Károly cs. k. kamarás, a szabadság, nemzetiség és haladás ügyét melegen védő, egyik legtüzesebb előadású szónoka és tagja volt a múlt időben a magyar főrendi táblának. – Ő volt 1850-ig a magyarországi evangélikusok ez idő szerint utolsó, nagy tevékenységű egyházi és iskolai felügyelője. Egyike a legszebb érdempolczoknak, melyre a hazai összes evang. egyházak önkénytes, szabad választása, a benne központosult közbizalom emelte. Gróf Zay Imre egyetlen fia volt ő s született 1797. febr. 12-én Sopronban. Mágnási rangja daczára s a közsokás ellenére, gyermekkorától kezdve mindig nyilvános iskolába járt, előbb Sopronban, később Pozsonyban, hol a jogi tanfolyamot végezte. 1817-ben a pozsonyi alispán (később országbíró) ifj. Majláth Györgynél patvarizált; 1818-ban a kir. személynök id. Majláth György mellé k. táblai jegyzővé eskettetett fel. 1820-ban nőül vette báró Prónay Saroltát, kitől négy fi- és egy leánygyermek született. Ezután néhány évig többnyire gazdászattal foglalkozott. Politikai szereplése 1825-ben kezdődött; ezen év volt az újraébredés és addig ismeretlen, számos jeles hazafi és értelmiség szülő éve. Gróf Zay Károly is az 1825/27-i országgyűlésen lépett fel először mint törvényhozó. Ő már akkor a szabadelmű ellenzékhez csatlakozott, mely pártnak állandó híve maradt mind végig. A vallásos és polgári szabadság, valamint a nemzetiség szilárdítása körül buzgólkodott szónokok között, a mindig lovagias és nemes egyenességű gróf Zay Károlynál buzgóbbat és határozottabb színezetű országgyűlési férfiak sorában alig találhattunk. Meggyőződését soha semmiféle érdeknek nem áldozta fel. Több évet

a törvénykezési pályán is töltött. 1826-ban ugyanis a dunáninneri kerületi (districtualis) tábla közbírájává nevezetett, honnan 1835-ben lépett ki. – 1827. cs. kir. kamarássá lőn kinevezve, 1830-ban pedig atyjával és mindkét nemű utódaival, a bárói rangból, grófirra emeltetett. Nyilvános életének egy másik, fontos része a magyar protestáns egyházi téren kifejtett szép és buzgó működése. Miután már elébb a dunántúli, majd a dunáninneri evang. egyházkerületi felügyelőségre lett volna megválasztva: 1840-ben a magyarországi ágost. hitv. evangélikusok szavazatainak általános többsége az egyházi és iskolai főfelügyelői polczra emelte. E főfelügyelői, központi díszes és fontos hivatal hazánkban a reformátusok egyházában nem, csupán az evangélikusok között létezett. Annál nagyobb reá nézve az érdem, hogy ez utóbbi, nemzetiségileg annyira különböző és gyakran szétvált egyházi testületben a bizalom ő benne központosult. – E hivatalában hatásának főfeladatául tűzé ki a prot. egyház jogainak védelmét, az iskolák belső szervezetének rendezését, a magyar nyelv s nemzetiség szilárdítását. Hogy e feladatát megoldja, 1841- és 1845-ben zay-ugróczi várkastélyában egyetemes tanítói gyűléseket hozott létre, melyeken valamennyi evangélikus főiskola az illető tanárok által, képviselve volt, kiket a főfelügyelő bőkezű magyar vendégszeretettel látott házában. E gyűléseken dolgozták ki az ú. n. zay-ugróczi iskolai tantervet, mely az evang. iskolákban előadandó tudományok sorozatát rendszeresíté s egyöntetűvé tevé. Itt hozatott be a magyar nyelv az evang. iskolákba általános tannyelvül.

Egyházi működéséről szólván, a történelmi igazság szempontjából, egy nevezetes tényt nem lehet érintetlenül hagynunk. Gróf Zay Károlynak ugyanis, ki a két prot. vallásfelekezet egyesülésének nagy eszméjétől át volt hatva, sikerült létrehozni Pesten egy egyetemes közgyűlést, mellyen mindkét prot. felekezet részéről nagy számmal jelentek meg képviselők. E gyűlésnek azon eredménye volt, hogy az „unio” legalább elvileg kimondott s külön határozatban lőn nyilvánítva, hogy a két prot. felekezet között hittanilag semmi különbség nincs. Az ügy további részletezése ekkor más időkre halasztatott. S így sikerült gróf Zaynak kivívni oly eredményt, a mi után három század óta a két prot. felekezet jobbjai hiába fáradoztak. – Az 1850-ben bekövetkezett változások és felsőbb rendeletek őt is leszólíták magas egyházi hivataláról, mely azóta betöltetlen maradt.

Meg kell még említenünk, hogy gróf Zay Károlynak a hazai ipar és gazdaság előmozdítása körül is kitűnő érdemei vannak. 1843/4-ben, midőn az ipar pártolása iránt oly élénk szellem ébredt fel, e cél előmozdítására nemcsak szóval, de tettel is működött. Tetemes áldozatokkal alapított Zay-Ugróczon egy nagyszerű posztógyárt (ennek rajzát s ismertetését lásd a V. U. 1858. 43. számában), később egy üveg- s két cukorgyárt, melyek mai napig szépen virágoznak. – Bucsányi gazdasága pedig minden tekintetben mintául szolgálhat gazdáinknak, mert kevés gazdaság van hazánkban, mely oly czélszerűen volna elrendezve s aránylag annyit jövedelmezne, mint a bucsányi, hol a legszebb összhangzás uralkodik.

Világos mindezekből, hogy gróf Zay Károly, hazája érdekeit, mind az egyház, mind a politikai, ipar és gazdaság terén kitűnőleg mozdítá elő, de még nem mondtuk el, hogy az irodalmi pályán is teljes otthonossággal működött. Van számtalan hírlapi cikke, vannak kisebb röpiratai s nagyobb önálló munkái magyar és német nyelven, melyekben politikai s társadalmi nézeteinek nyitott utat. Hogy gróf Zay nemcsak magyar, hanem német nyelven is írt, azt leginkább azért tevé, mert így gondolta a külfölddel legkönnyebben megismertetni hazánk érdekeit. Közpályáján számtalan durva megtámadást, gyanúsítást és rágalmat kelle kiállania, de ő azért meggyőződésében soha sem engedett s az ő lángoló honszeretetének eredményei osztatlanul kivívták számára a köztiszteletet.

Azóta is, mint azelőtt, élete feladatául tekinti, szóval, írásban és tettel hazánk érdekei felett

Gróf Zay Károly (1797-1871)

Írta: Adminisztrátor

2013. május 19. vasárnap - Módosítás: 2013. május 19. vasárnap

---

őrködni s azok mellett küzdeni, fáradhatatlanul, rendületlenül. A politikai lapok olvasói tudják, hogy hosszú hallgatás után, gróf Zay Károly a hírlapirodalmi téren közelebb ismét megszólalt.